

Fragment de *lucerna* romana, amb representació d'una vil·la, trobat a Torre Llauder

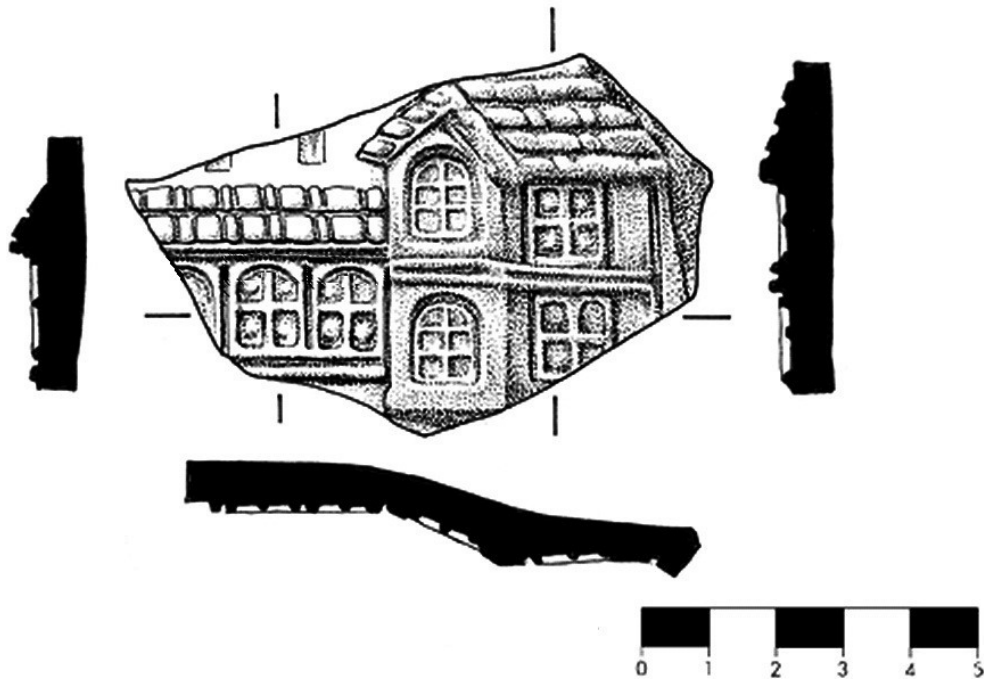
MARTA PREVOSTI MONCLÚS
INSTITUT CATALÀ D'ARQUEOLOGIA CLÀSSICA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

JOAN FRANCESC CLARIANA ROIG
GRUP D'HISTÒRIA DEL CASAL. MATARÓ
CENTRE D'ESTUDIS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE MATARÓ

En les *lucernae* romanes, no solen ser gaire freqüents les representacions arquitectòniques. Presentem aquí un fragment de *lucerna*, corresponent a la part central del disc, en el qual es copsa part d'una escena que dibuixa un paisatge en el qual veiem representada part d'una construcció identificable amb una vil·la romana. Es compara i s'analitza aquest exemplar amb el paral·lel d'una peça sencera que es coneix, així com la cronologia, lloc de fabricació i el context arqueològic del qual prové.

Descripció de la peça

Es tracta d'un fragment pertanyent a la part central del disc d'una llàntia en el qual podem copsar de forma parcial la representació d'una construcció arquitectònica identificable amb una vil·la romana. Veiem representada part d'una construcció porticada, de planta baixa, amb columnes i arcs, i coberta de *tegulae* a una vesant i, a l'extrem dret, una construcció adossada amb forma de torre de dues plantes, amb finestres quadrades i coberta de *tegulae* a dues ve-

Fragment de lucerna de Torre Llauder (Dibuix: M. Ribas).

Lucerna de la forma DeneauveX-A conservada al Museu de Sus (Foto: Rostovzeff 1962).

sants. El vernís, en regular estat de conservació, es de color negre i mat. L'argila és de color ocre-taronja, de fractura terrosa i s'aprecien diminutes partícules blanques.

Context arqueològic

La peça en qüestió va ser trobada durant les excavacions del passadís situat entre les estances de la *pars urbana* de la vil·la, a l'any 1983. Va aparèixer dins l'estrat de morter de calç, o *rudus*, de preparació o lilit del mosaic romà (unitat estratigràfica 216). Com a altre material inventariable trobat en la mateixa unitat estratigràfica, només comptem amb un fragment de vora de ceràmica d'ús comú romana, de la forma M. Vegas 21. Tot i això, per comparació amb les altres estances, pavimentades també amb mosaic *opus tessellatum*, podem concloure que el context dataria de la primera meitat del segle III dC.

Paral·lels

Amb idèntica decoració hem pogut localit-

zar una lucerna sencera, procedent del sud de Tunísia i conservada al Museu de Sus, de fabricació africana, de la forma DeneauveX-A (Gouvet 1905: 115; Rostovzeff, vol II, 1962: lám. LVIII,3; Amare-Liz 1994: 83). Forma que genèricament està datada per l'autor entre els anys 150 i el 200 dC i que, segons Amare-Liz (1994), pel cas concret, podem situar-la cap al finals dels Antonins i principi de l'època Severiana.

Amare-Liz (1994) donen la següent descripció: «La escena que decora el *discus* se compone de dos registros: el más cercano al espectador, en el que se representa un hombre sentado en un carro de dos ruedas (*cisium*) tirado por dos asnos y delante de él otro hombre, a pie, tal vez el esclavo del anterior, llevando equipaje, y un árbol detrás; en el fondo se figura una villa rústica de galería con un cuerpo central porticado —del que son visibles sólo cinco columnas— y dos alas salientes, de dos plantas, en sus extremos en primer término; otro edificio elevado, en segundo, quizá intente representar la continuación lineal del ala izquierda» (Amare-Liz 1994: 83).

Aquesta peça, segons ens informa Gouvet (1905: 115-116), portava la marca AVGENDI. Pel que coneixem es tracta d'un terrissaire documentat a la zona de Cartago. Hom situa la seva cronologia entre el segle II i principis del segle III; no obstant, a la necròpoli de Pupput, a Tunísia, ha estat localitzada una marca, en una llàntia de la forma Deneauve VIII-4 de nansa massissa, dins un context del segle IV dC (Bonifay 2004: 349). Casas-Genover i Soler-Fusté (2006: 89), consideren que les marques tardanes, escrites en genitiu, com poden ser les de PVLLAENI, ATILIANI i AVGENDI, correspondrien més aviat amb el que actualment podem comparar-ho amb les marques comercials, per la qual cosa, no ha d'estranyar el seu perllongament en el temps i, per tant, podien haver perviscut fins el segle IV dC.

Reconstrucció 3D de la vil·la d'Hechingen-Stein (Foto: Kuchar - Schairer 2003).

Consideracions

Sobre l'edifici representat, Amare-Liz (1994: 83) plantegen el dubte de si es reproduïx un edifici convencional de vil·la romana, o si representa un edifici real amb galeria i torres angulars. A tal efecte ho comparen amb diversos exemples de vil·les representades en mosaics romans com els de Tabarka i Sousse al nord d'Àfrica i amb el mosaic de les Muses a la vil·la d'Alto de la Càrcel, d'Arróniz, a Navarra (Gorges 1981: 77). Per la nostra banda creiem que molt possiblement, la imatge representada en la *lucerna*, s'estaria referint a un edifici real que, a la vegada, era un model de construcció volumètrica molt estesa en el món romà, el tipus de vil·la de galeria, o de corredor, amb torres als angles, per al qual Karl Swoboda (1919) va encunyar la denominació de *Portikusvilla mit Eckri-*

saliten. És molt freqüent a tot el món romà, per exemple a la Gàl·lia (Agache 1981: 22), a la Germania, tal com ho veiem en la reconstrucció 3D de la vil·la d'Hechingen-Stein,¹ a les *Hispaniae* (Fernández Castro 1982), o al nord d'Àfrica, com s'ha dit, on apareix en diversos mosaics del museu del Bardo, per no esmentar Itàlia, on apareix en nombrosíssims exemples.

Bibliografia

AGACHE, R. (1981): «Romanisation des campagnes en Gaule Belgique». *Histoire et Archéologie, les dossiers*, 58, novembre. Fontaine-les-Dijon: 20-27.

AMARÉ, M.T.; LIZ, J. (1994): *Representaciones arquitectónicas en lucernas romanas*. Universidad de León, León.

BONIFAY, M. (2004): *Etudes sur la céramique romaine tardive d'Afrique*. Bar. Oxford.

– (2005): «Observations sur la typologie

¹ Segons el model projectat per R. Kuchar i T. Schairer el 2003. Veure: <https://www.villa-rustica.de/index.php/de/das-museum/projektionen.html>

des lampes africaines (Ile – VIIe siècle)». *Lychnological Acts I*. Montagnac, pp. 31-38 i figs. 12-16.

CAGNAT, M.R. (1886): *Explorations epigraphiques en Tunisie*, 1. Paris, pl. 1.

CASAS-GENOVER, J.; SOLER-FUSTÉ, V. (2006): *Lucernas romanas en el extremo nordeste de la Península Ibérica*. Bar. Oxford.

CLARIANA, J.F. (1976): «Les llànies de la vil·la romana de Torre Llauder». *Miscel·lànies Arqueològiques de Mataró i El Maresme*. Mataró, pp. 41-84.

DENEAUVE, J. (1969): *Lampes de Carthage*. Paris.

FERNÁNDEZ CASTRO, M.C. (1982): *Villas romanas en España*. Madrid (Ministerio de Cultura).

GORGES, J.G. (1981): «Les villas hispano-romaines». *Histoire et Archéologie, les*

dossiers, 58, novembre. Fontaine-les-Dijon: 76-85.

GOUVET, .C. (1905): «Inventaire d'Antiquités diverses trouvées dans le sud de la Tunisie». *Bulletin Archeologique du Comité des Travaux Historiques et Scientifiques*: 112-119.

PREVOSTI, M.; CLARIANA, J. F. (inèdita): *Memòria de les excavacions arqueològiques de Torre Llauder (1982-85)*.

– (1988): *Torre Llauder, Mataró. Vil·la romana*. Barcelona.

ROSTOVZEFF, M. (1962): *Historia Social y Económica del Imperio Romano*. Vol. II. Madrid (Espasa Calpe).

SWOBODA, K.M. (1919): *Römische und Romanische Paläste. Eine Architekturgeschichtliche Untersuchung*. Viena (Anton Schroll).